

Kitap İncelemesi

Cüceloğlu, D. ve Erdoğan, İ. (2013). *Öğretmen Olmak*. İstanbul: Final Kültür Sanat Yayınları.

Öğretmen olmak sadece mevzuata bağlı olmak değil, öğretmenlik mesleğini içselleştirip yaşamın her alanında, herkese esin kaynağı olabilmektir. Doğan Cüceloğlu ve İrfan Erdoğan'ın öğretmenliğe yükledikleri anlam adına yaptıkları sohbetlerden derlenen bu kitapta, genel olarak "öğretmenlik yapmak" ve "öğretmen olmak" arasındaki ince çizgiden bahsedilmiştir. Günümüzde öğretmene yüklenen anlamın anlamsızlığını dile getirdikleri bu eserde bir öğretmenin nasıl olması gerektiğine dair bütün noktalar net bir şekilde belirlenmiş olup öğretmen adayları için de güzel bir kılavuz niteliği taşımaktadır.

Cüceloğlu ve Erdoğan bu eserde, bir süredir göz ardı edilmeye başlanan öğretmenliğin; eğitim araçları, müfredat, sınıf düzenlemeleri, yönetim tarzları gibi unsurlara daha fazla önem verildiğini ve bu şekilde öğretmenin eğitimdeki yerinin ve rolünün gölgelendiğini düşündükleri için böyle bir kitap yazılmasını amaçlamıştır. Amacına paralel olarak, çeşitli bilimsel çalışmalara göre etkinliği kanıtlanan bazı öğrenme sürecini zenginleştiren model ve yaklaşımların geleneksel yaklaşıma göre düzenlenen bir öğrenme sürecinden etkin ve nitelikli oluşunu reddetmek de mümkün değildir. Bu noktada yaşanan en büyük olumsuzluk ise; öğretmenlerin eğitim alanında yapılan çoğu reformu kendilerine bir dayatma olarak algılayıp eğitim sürecindeki işlevselliğine inanmamasıdır. Tüm bunlar nitelikli bir öğrenme yaşantısını sınıfa taşımakta en büyük rol üstlenen öğretmenin, içten içe kendi öz yeterliliği konusunda olumsuz bir

algıya sahip olmasına, mesleki inancının yavaş yavaş düşmesine, kendi sınıfında yalnızlaşmasına ve eğitim-öğretim alanına yabancılaşmasına neden olmaktadır.

Bunların yanında öğretmenlerin kendi öğretmenlik anlayışlarına da dönüp bakmaları gerektiği savunulan kitapta, öğretmenin ilk önce öğretmenliği bir meslek alanı olarak görmeyip yaşam felsefesi haline getirmesi ve böylelikle sınıfında "öğretmen olarak" var olması gerektiği savunuluyor.

Kitap aslında, okuyan her öğretmen adayı veya öğretmenin kendi öğretmenlik anlayışını sorgulamasını sağlayacak bir iç ses gibi. Eser güzel, sade ve akıcı bir şekilde konuşma üslubunda yazıldığı için okuyucuyu sürüklüyor. Fakat kullanılan alıntılar daha güncel kaynaklardan olabilirdi. Yazarlar eserde kullanılan anahtar sözcükler, temel kavramlar ve terimleri açıklayarak ve hatta İngilizce kullanımlarını da okuyucuya sayfanın sonunda açıklama olarak vererek ilgili alanda bu kavramlara ulaşılmasını kolaylaştıracak akademik bir dil kullanmışlardır. Eserde metin içerisinde çizelge, tablo gibi araçlara nadiren yer verilmiştir. Kitabın adı ve diğer başlıklar kitap içeriğine uygun olarak verilmiş ve başlık adı altında verilenlerin kapsam dışına çıkılmadığı görülmektedir. Yazarlar, düşüncelerini kaynak göstererek desteklediği ve yapılan araştırmalardan örnekler sundukları için eser, okuyucuya doğru bilgi edindiği hissi vermektedir. Sunulan bilgiler açık, net ve doyurucudur. Bu eserden akademik olarak bu

alanda çalışmak isteyen uzmanlar, okul yöneticileri ve öğretmenler faydalanabilir.

Kitap toplamda 22 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Eğitim ve Öğretmen kavramları üzerinde durulmaktadır. Literatürde eğitimin birçok tanımı olduğu üzerinde durulmuştur. Fakat yazarlara göre, eğitim cümleye benzetilerek, eğitimde tıpkı cümle gibi öznesi, nesnesi tümleci ve yüklemi olan bir yapı olarak okuyucuya sunulmuştur. Yani bir cümle gibi birbiriyle ilişkili öğelerden oluştuğundan bahsedilmiştir. Bir cümle de özne ne ise eğitimde de öğretmen odur şeklinde tanımlanmış ve bu doğrultuda öğrenci de cümlede ki nesne olarak nitelendirilmiştir. Benzer şekilde öğretmenin eğitim için önemini Atatürk; milletleri kurtaran yalnız ve ancak öğretmenlerdir şeklinde ifade ederek belirtmiştir (Tekişik, 2003).

İkinci bölümde ise, öğretmen olmak ve öğretmenlik yapmak kavramları arasında ki farka değinilmiş, öğretmenlik yapmak mevzuata göre gerçekleştirilen eylemler dizisi olarak, öğretmen olmak ise, öğretmenin belirlenmiş görevlerin ötesine geçip, hissederek, yaşayarak, kendisini adayarak, öğrencisiyle bütünleşerek var olması olduğu okuyucuya sunulmuştur. Bu iki kavram arasında ki fark çeşitli örnekler ile okuyucuya aktarılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, kimin öğretmen olabileceği açıklanmış. Kişinin öğretmen olabilmesi için statüsel sınırların ve mevzuatın ötesinde olması gerektiği belirtilmiştir. Literatürü incelediğimizde de öğretmenlik mesleğinin eğitim materyalleri, fiziki şartlar, eğitim programları gibi birtakım statüsel işlerin ötesinde belirleyici ve yönlendirici bir görev olduğu şeklinde ifade edilmiştir (Demirtaş, Çömert ve Özer, 2011).

Dördüncü bölümde ise, eğitimde çerçevenin önemine değinilmiştir. Bir çerçeveye dayandığı

takdirde eğitimin, daha iyi anlaşılabilirdiği, uygulanabilirdiği ve geliştirebilirdiğini gördüklerini belirtmişlerdir. Ve eğitimde çerçevenin nasıl olduğuna dair düşüncelerini örneklerle ifade etmişlerdir. Bu bağlamda Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okulları'ndan bahsedilmiştir.

Beşinci bölümde ise, bir öğretmeni ev, aile ve mahallede bağlamında ele almanın önemine dikkat çekmişlerdir. Eski ile günümüz bu bağlamda kıyas edilmiş olup, eskiden öğretmenler çalıştığı okulun içinde bulunduğu mahalle ile bütünleşerek, o mahallenin sakinleriyle yaşayarak var olmakta olduğu, günümüzde ise, zamanının çoğunu yollarda geçirerek vardığı bir okulda sadece öğretmenlik yapabildiğine değinilmiştir. Bu sorunu en önemli eğitim sorunlarından biri olduğu ifade edilmiştir.

Altıncı bölümde ise, çevre ve topluluk kavramları üzerinde durulmuştur. Öğretmenlerin Cumhuriyetin ilk yıllarında çevre niteliğine sahip bir topluluk olduğuna değinilmiş. Bu bağlamda, hepsinin olmasa bile çoğunun tanıdığı ortak otoriteler, okuduğu ortak dergiler ve kitapların olduğu ifade edilmiştir. Ve bu ifade örneklerle çeşitlendirilmiştir. Fakat günümüzde ise böyle olmadığına değinilmiş, bunun yanında eğitime dair meseleleri hararetle tartışan, paylaşan bir akademisyenler topluluğunun varlığından bahsetmenin de zor olduğu ifade edilmiştir. Eğitim çerçevesi ancak bir eğitimin çevresinin varlığıyla hayatîyet bulabileceği söylenmiş olup, çerçeve ve çevre arasındaki ilişkisi okuyucuya sunulmuştur.

Yedinci bölümde ise, öğretmen öğrenci ilişkisine değinilmiştir. Bu bağlamda iki tür ilişkiden söz edilmiş, birin tür ilişki de öğretmen; bilen, güçlü, mükemmel, yönlendiren, itiraz edilmez, korkulan ve itaat edilen kişi olarak betimlenmiş. Buna bağlı olarak öğrenci de bilmeyen, güçsüz, eksik, yönlendiren, kabul ve itaat eden olarak tanımlanmıştır. İkinci tür ilişkide ise, gerek öğretmen gerekse öğrenci

birbirlerini öğrenme yolculuğuna beraber çıktıkları birer yoldaş olarak gördükleri ifade edilmiştir. Bu nedenle, öğretmen; daha deneyimli, araştıran, şevkli, gelişen ve geliştiren, sohbet içinde olan, danışılan ve sevilen, sayılan biri olarak ifade edilmiştir. Öğrenci ise, daha az deneyimli, soran, meraklı, öğrenme potansiyeline sahip, eleştirel düşünebilen, kendi kararlarını bağımsız bir şekilde verebilen biri olarak görüldüğü belirtilmiştir.

Sekizinci bölümde ise, yaşamın dört temel alanı olan, varoluş, bilgi, davranış ve estetik hakkında okuyucuya bilgi sunulmuştur. Bir öğretmenin varoluşu ve eğitim anlayışı, bilgiye dair ön kabullerine göre şekillendiği belirtilmiştir. Ve bu öğretmen tipleri çeşitli örneklerle betimlenmiştir.

Dokuzuncu bölümde ise, denge kavramından bahsedilmiştir. Bu bağlamda dört dengesizlik durumu açıklanmıştır. Birinci dengesizliğin, öğretmeni yalnız varoluşuyla, karakteriyle tanımlamaktan kaynaklandığı belirtilmiştir. Bu bağlamda öğretmenin bilgisine, eylemine, estetik anlayışına önem verilmediği söylenmiştir. İkinci dengesizliğin, sadece bilgiye önem verip, varoluşu, eylemi ve estetiği ihmal etmekle ortaya çıkacağına değinilmiştir. Üçüncü dengesizlikte, öğretmenin eylemci yanının ağır basmasından kaynaklanacağından ve öğretmenin sadece faal olma peşinde olduğundan bahsedilmiştir. Dördüncü dengesizlik, sanattan başka hiçbir şeyi değerli görmeyen öğretmen olarak belirtilmiştir.

Sonuç olarak, öğretmen olmak bir kişinin bilgisiyle, davranışlarıyla, sahip olduğu sanat anlayışıyla birlikte var olan bir bütün olduğu belirtilmiştir. Öğretmen olan bir kişinin bu unsurlardan hiçbirini ihmal etmeden kendini tanımlaması olarak açıklanmıştır.

Onuncu bölümde ise, kendinden hareket etmenin önemine dikkat çekilmiştir. Öğretmenin,

öğretmenlik için önce kendini tanıması ve kendinden yararlanması, böylelikle kendi hayatından güçlü öğretiler çıkarıp bunları kullanabileceğini savunuyorlar.

On birinci bölümde ise, tanık olmanın önemine değinilmiştir. Ve tanık olmak çeşitli örneklerle açıklanmıştır. Öğretmenin özellikle küçük yaşlardaki öğrenciler için çok güçlü tanıklar olduğuna değinilmiştir. Öğretmenin; sözüyle, bakışıyla, yürüyüşüyle, duruşuyla, hal ve hareketleriyle sürekli tanıklık yapacağı ifade edilmiştir. Sadece sınıfta değil, koridorda yürürken öğrencisinin farkına varıp varmayışıyla, ona gülümseyip gülümsemeyişiyle, günaydın deyip demeyişiyle sürekli tanıklık yaptığı belirtilmiştir.

On ikinci bölümde ise, bilim insanı olarak öğretmen ele alınmıştır. Bu bağlamda eğitimin, öğretimin, öğrenmenin kendisi özde bir bilimsel süreç olduğu için öğretmenin de kaçınılmaz olarak bir bilim insanı olduğu belirtilmiştir. Eğitim, öğretim ve öğrenme bilimi esas aldığı ölçüde başarılı ve işlevsel olacağına değinilmiştir. Bu nedenle öğretmenin bir bilim insanı olabildiği ölçüde başarılı olacağına vurgu yapılmıştır. Polat ve Kesen öğretmenliğin, kişinin bilgi ve becerilere sahip sistemli ve yaratıcı olmasını gerektiren, bir meslek olduğunu ifade etmişlerdir (Kesen ve Polat, 2014). Öğretmenin bilim insanı tavrıyla yaratıcı ve sistemli olmasının, Kesen ve Polat'ın öğretmenliğe dair açıklamaları ile uyduğunu görüyoruz.

On üçüncü bölümde ise, değerler ele alınmıştır. Bir öğretmenin sahip olduğu değerlerin bir ulusun geleceğini ve kaderini belirleyeceği ifade edilmiştir. Öğretmende olması gereken değerler ise; hakikat saygısı ve sevgisi, sınırlar ve sorumluluk bilinci, şevkle gayret etmek, sevgi, güven, hizmet etme bilinci, teşekkür etmek, şükür duygusu, iç huzuru, denge, empati, adil olmak, dürüstlük işbirliği olarak

gösterilmiştir. Ve bu değerler örnekler ile açıklanmıştır.

On dördüncü bölümde ise, öğretmenin hazırlığı ve gelişmesi üzerinde durulmuştur. Bir öğretmenin derse hazırlanmaya verdiği anlam ve derse hazırlanış tarzı, onun mesleki bilincinin önemli bir göstergesi olarak gösterilmiştir.

On beşinci bölümde ise, dört temel gereksinmeden bahsedilmiştir. Bunlar cep, akıl, gönül ve büyük resim olarak ifade edilmiştir. Cep gereksinimleri, parayla karşılanabilecek barınak, yiyecek içecek, giyecek ve benzeri maddi gereksinimleri kapsar. Akıl gereksinimleri öğrenmeyi, soru sormayı, araştırmayı, okuma yazmayı, düşünceleri paylaşmayı, meslektaşlarla tartışma ortamlarına girmeyi, keşif ve öğrenme gezileri yapmayı, meslektaş grupları içinde ilgi alanları oluşturmayı kapsar. Öğretmenin gönül gereksinimleri ise, mutlu bir ev hayatı, okulda yönetimle ve diğer öğretmenlerle dostluk ilişkileri, komşularıyla, mahallesiyle, içinde yaşadığı kent ve ülkesinin insanıyla barış ve sevecenlik içinde olması fakat bunlardan en önemlisi olarak öğrencileriyle gönül bağının olması şeklinde belirtilmiştir. En büyük resim bilinci ise cebe, akla ve gönle anlam veren çerçeveyi oluşturduğu ifade edilmiştir.

On yedinci bölümde ise, filozof olarak öğretmen ele alınmıştır. Öğretmenin dersteki etkileşimlerinde, örneğin anlaşmazlık yaşayan iki öğrenci arasındaki sorunu çözmesinde felsefi birikimin başarılı kılacağına değinilmiştir. "Filozof bakışına sahip bir öğretmen zenginlik kaynağı olarak görülmektedir." şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca filozof öğretmenin, kapsamlı olmaya, derinliğine düşünmeye ve esnek olmaya önem verdiği vurgulanmıştır. Filozof öğretmen; verdiği dersin amaç ve içeriğinin oluşturulmasından, ölçme ve değerlendirme çalışmalarının

yapılmasına kadar geniş bir alanda sistemli ve tutarlı olmayı mümkün kılan, işlevsel bir bakış açısına sahip olmak olduğu şeklinde okuyucuya sunulmuştur.

On sekizinci bölümde ise, öğretmenler odası ve öğretmen dersliği hakkında okuyucuya bilgi aktarılmıştır. Öğretmen odası okul kültürünün yansıdığı önemli bir yer olarak okuyucuya sunulmuştur. Öğretmenler odasında bir araya gelenlerin, kendilerini aynı okula ait hissedeceklerinden ve kendini bir yere ait hissetmenin de insani bir ihtiyaç olduğuna değinilmiştir.

On dokuzuncu bölümde ise, öğretmenin tanıklığına değinilmiştir. Tanıklık ile bir öğrencinin hayatını olumlu veya olumsuz şekilde değiştirebileceği ifade edilmiştir.

Yirminci bölümde ise, öğretmen olmaya hazırlanmaktan söz edilmiştir. Öğretmen olma hazırlığının en asli unsurlarından birinin öğrencilerin adlarını bilmekten geçtiği ifade edilmiştir. Diğer bir unsur olarak öğretmenin her dersi bütünleyici görmesi ve ona göre hazırlık yapması ifade edilmiştir. Bütünleyici görmesinden kasıt ise, dersleri işlerken disiplinler arası olması gerektiği belirtilmiştir. Hazırlık olarak, öğretmen adaylarının öğretmenlikle ilgili derinlik kazanabilmesi için, kapsamlı ve nitelikli eserler okumalarının önemine değinilmiştir. Öğretmenliğin özü, eğitimcinin keşfe ve öğrenmeye sürekli devam etmesi olarak vurgulanmıştır.

Yirmi birinci bölümde ise, öğretmen için çağımızın özgürleşme sorunu olduğundan bahsedilmiştir. Özgürlük için özün gür olması gerekir. Öğretmenin ancak özgür olabildiği anda tam anlamıyla öğretmen olabileceğine değinilmiştir. Özgürlüğü kısıtlanmış öğretmenin özgün bir şey ortaya koymasının söz konusu olmayacağına değinilmiştir. Bu bağlamda özgür insanı ise kendi paradigma-

larının bilincine varmış ve onların üstüne çıkmış kişi olarak nitelemiştir.

Yirmi ikinci bölümde ise, tüm kitabın özeti yapılmıştır. Öğretmenlik yapan için en önemli şeyin mevzuat olduğu fakat öğretmen olan kişi için ise en önemli şeyin öğrenci olduğu ifade edilmiştir. Bir eğitim çerçevesi olması gerektiğine değinilmiştir. Öğrenci için öğretmenin tanıklığının önemli ve güçlü olduğu vurgulanmıştır. Öğretmen olan ve öğretmenlik yapan kişi arasındaki farkın derse hazırlık sürecinde ortaya çıktığına değinilmiştir. Öğretmenlikte olması gereken değerlerin neler olduğu ifade edilmiştir. Öğretmen için özgürlüğün ne olduğuna değinilmiştir. Bir filozof ve bilim insanı olarak öğretmen kavramı ele alınmıştır.

Sonuç olarak kitabın, günümüzde hiçbir şey olamazsan öğretmen olursun algısının

düzeltilmesine katkı sağlayacağını düşünüyorum. Çünkü öğretmenlik mesleğinin hiçbir şey olunamaması halinde yapılacak bir meslek olmadığı açık ve net bir şekilde okuyucuya aktarılmış. Sadece birtakım kurallara bağlı kalarak işimizi yaparsak bu öğretmenlik yapmak olur. Fakat öğretmen olmak bunu kendi içinde içselleştirerek sadece okulda değil, her alanda bunu yaşamaktır. Benzer şekilde ifade etmek gerekirse, öğretmenlik bir meslek değil, her alanda var olan mahallede, aile içinde, evde kendini gösteren bir meslektir.

Bütün bu bilgiler ışığında, kitapta belirtilen şekilde öğretmen olunursa, toplumda ki öğretmenlere karşı oluşan olumsuz algıların değişebileceğini ve öğretmenlik mesleğinin hak ettiği saygıya ulaşacağını düşünüyorum.

Kaynakça

- Tekışık, H. H. (2003). *Bir Öğretmen Kuşağı*. Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Ulusal Sempozyumu. Ankara: Öğretmen Hüseyin Hüsnü Tekışık Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı Yayınları: 8. 22-24
- Demirtaş, H., Cömert, M. ve Özer, N. (2011). Öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 96-111.
- Kesen, İ. ve Polat, M. (2014). *Determination of 4th Class Preservice Teachers' Attitudes Towards the Teaching Profession in Faculty of Education: Sample of Muş Alparslan University/Eğitim Fakültesi 4. Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları: Muş Alparslan Ü. Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(2), 556-578.

Fatma Nur KIRALI

Yıldız Teknik Üniversitesi

Eğitim Programları ve Öğretim

nurrr61@hotmail.com